

Josep Antoni Clua, Enric Falguera i Joan Ramon Veny (eds.)

PARRESIA
CONVERSES LITERÀRIES
AMB JAUME PONT

Pròleg de Lluís Calvo i Jaume C. Pons Alorda

COL·LECCIÓ POLYEIDEIA

PARRESIA
CONVERSES LITERÀRIES
AMB JAUME PONT

PARRESIA
CONVERSES LITERÀRIES
AMB JAUME PONT

JOSEP ANTONI CLUA, ENRIC FALGUERA I JOAN RAMON VENY (eds.)
Pròleg de Lluís Calvo i Jaume C. Pons Alorda

COL·LECCIÓ *POLYEIDEIA* 2
Edicions de la Universitat de Lleida

Amb la col·laboració de:

Universitat de Lleida
Vicerectorat de Cultura
i Extensió Universitària

Càtedra *Màrius Torres* d'Estudis sobre Patrimoni Literari Català

Dibuix de la coberta: Benet Rossell

Col·lecció Polyedeia, dirigida per Josep Antoni Clua

Primera edició: gener de 2021

© 2021 del dibuix de la coberta, Hereus de Benet Rossell

© 2021 del text, Jaume Pont Ibàñez

© 2021 de l'edició, Josep Antoni Clua, Enric Falguera i Joan R. Veny-Mesquida

© 2021 del pròleg, Lluís Calvo i Jaume C. Pons Alorda

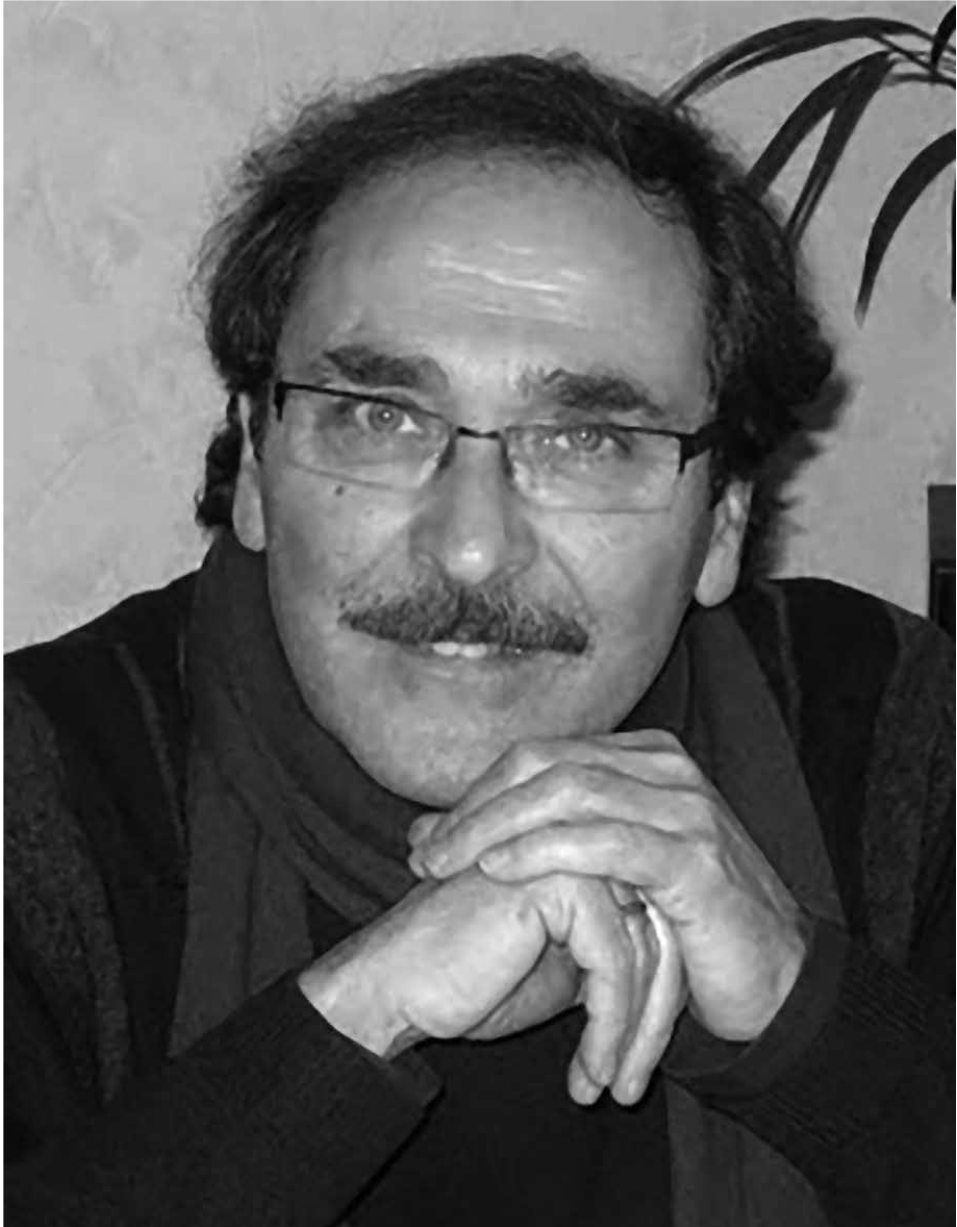
© 2021 d'aquesta edició, Servei de Publicacions de la UdL

ISBN: 978-84-9144-260-8

DIPÒSIT LEGAL: L 12-2021

Impressió: Service Point

Tots els drets reservats

JAUME PONT

Taula

LLUÍS CALVO I JAUME C. PONS ALORDA

Somiar dempeus: el mestratge creatiu de Jaume Pont 11

JOSEP ANTONI CLUA I ENRIC FALGUERA

Breu ressenya personal i bibliogràfica 21

Converses literàries amb Jaume Pont 29

Somiar dempeus: el mestratge creatiu de Jaume Pont

LLUÍS CALVO I JAUME C. PONS ALORDA

Jaume Pont és un dels autors que ha restat més fidel a l'esperit de la generació dels 70, aquella que va subvertir els llenguatges i que exsudava llibertat pels quatre costats. Una revolta de textos alçurats contra la monotonia, deixatats cap a l'expressió lliure i hereva de les formes avantguardistes. En aquells anys prolífics i creatius es viatjà cap als textos sense subjeccions, a partir de la recerca i de l'experimentació formal i conceptual. Contra la idea que el llenguatge havia de reflectir la realitat (quina d'elles?, seria lícit preguntar-nos), Jaume Pont ha bastit un domini propi en què el llenguatge esdevé reialme i àmbit infinit. Lluny de la llengua reclosa als diccionaris, de la comunicació funcional, dels manuals d'instruccions i de l'imperi tirànic de la legislació i l'economia, el poeta s'ha allunyat de qualsevol temptació utilitarista de *comunicació fàcil* i ha sabut crear el seu idiolecte singular, el qual és una derivació –branca i arrel alhora– de la universalitat de la paraula. Sens dubte algú com ell, que en iniciar els estudis de Filosofia i Lletres a Barcelona llegia cada nit una còpia mecanoscrita del poema «A une passante», de Charles Baudelaire, mereix sens dubte tota la nostra simpatia. Pont és un savi, però no pas un savi despistat, sinó amatent a tots els detalls que configuren la història literària.

L'origen del món

Una foto de l'any 1974 ens presenta un Jaume Pont gairebé hippy al costat del seu estimat Carlos Edmundo de Ory. Era l'època en què tot estava per fer i tot era possible, malgrat que el temps ha posat alguns parèntesis en aquesta il·lusionada i il·lusòria afirmació. Eren els temps de Llibres del Mall, de la revista *Tarotdequinze* i, una mica més enrere, just al 1970, del Primer Festival Popular de Poesia Catalana, el celebèrrim Price. I també eren els temps de les

Breu ressenya personal i bibliogràfica

JOSEP ANTONI CLUA I ENRIC FALGUERA

Jaume Pont és un poeta que podem considerar un dels autors centrals del cànon de la poesia catalana dels darrers temps. Com ha assenyalat el crític Àlex Broch, l'obra poètica de Pont és, per la seva singularitat, «una de les més coherents i suggestives de la poesia catalana actual». A més, és crític literari i ha estat professor de les universitats de Barcelona, Poitiers i Littoral-Côte d'Opale (França), Instituto Universitario Orientale de Nàpols (Itàlia), Illinois (U.S.A.) i Mar del Plata (Argentina). Doctor *honoris causa* per la Universitat Nacional i Kapodistriaca d'Atenes, actualment és catedràtic emèrit de Literatura Espanyola Moderna i Contemporània a la Universitat de Lleida.

Jaume Pont va néixer a Lleida el 1947, quan el poeta J. V. Foix acabava de publicar *Sol, i de dol*, i l'escriptor, antropòleg i pensador Georges Bataille, *L'Archangélique*. Com si la natura no volgués deixar buits espais poètics, aquests dos poetes són dues de les veus més persistents en l'obra i en la formació del futur escriptor català.

L'obra de Pont com a poeta ha merescut importants premis nacionals i internacionals. A tall d'exemple, li fou concedit l'any 2012 el Premi Europeu Virgile en reconeixement a la seva obra poètica, traduïda tota al francès. Al llarg de la seva trajectòria, l'autor ha editat molts llibres de poemes, amb traduccions a una dotzena d'idiomes (vegeu-ne l'elenc al final d'aquestes línies). Debutà amb *Límit(s)* l'any 1976 i acaba d'aparèixer la seva darrera proposta, *Mirall de negra nit*.

Sempre li han agradat poetes com Foix, Vinyoli i Brossa, Mallarmé, Rimbaud, Lautréamont, Pound, Eliot, Larrea o Ungaretti. I sobretot, Georg Trakl, Georges Bataille i el seu llibre de poemes *L'Archangélique*.

Doncs bé, si l'any 1993, Luis García Montero va aplegar un conjunt d'assajos en dos llibres bàsics per a conèixer la seva teoria poètica: *Confesiones poéticas* i *El realismo singular*, i amb Antonio Muñoz Molina va publicar el llibre

Bibliografia de Jaume Pont

Poesia

Límit(s), Llibres del Mall, Barcelona, 1976.

Els vels de l'eclipsi, poema-pròleg de Pere Gimferrer. Edicions 62, Barcelona, 1980.

Jardí bàrbar, postfaci d'Àlex Broch. Llibres del Mall, Barcelona, 1981.

Divan, Tres i Quatre, València, 1982. Premi Vicent Andrés Estellés 1982.

Raó d'atzar, dins *Raó d'atzar. Obra Poètica 1976-1989*, pròleg de Francesc Parcerisas. Edicions 62, Barcelona, 1990, p. 217-260. Premi de la Crítica Serra D'Or. 1991.

Petjades, Ángel Caffarena, Màlaga, 1992.

Vol de cendres, Edicions 62/Empúries, Barcelona, 1996. Premi de la Crítica Serra d'Or 1997.

La flor del llot, Poesia de Paper, Palma de Mallorca, 1998.

Llibre de la Frontera, Proa, Barcelona, 2000. Premi Nacional de la Crítica 2001.

Enlloc, Proa, Barcelona, 2007. Premi Carles Riba 2006.

L'altra llum. Poesia 1986-2011, Pagès editors, Lleida, 2015.

Càntic d'ombres (Renga), Perifèric, València, 2017.

Mirall de negra nit, LaBreu, Barcelona, 2020.

Assaig i crítica literària

Carlos Edmundo de Ory, *Poesía abierta* (ed.), Barral, 1974.

La nova poesia catalana. Estudi i antologia (ed. en col·laboració amb Joaquim Marco), Edicions 62, Barcelona, 1980; trad. esp. *La nueva poesía catalana*, Plaza & Janés, Barcelona, 1984.

El corrent G. V. L'obra poètica de Guillem Viladot, Promociones y Publicaciones Universitarias, Barcelona, 1986.

La recerca de les arrels mediterrànies és present en la seva obra, així com el concepte de frontera. Què representa per a vostè la frontera?

És inútil ignorar allò que forma part de la nostra manera de ser, de la nostra identitat més pregona. La Mediterrània és una realitat multicultural que m'aprofundeix i em dona sentit. Vull dir que sense ella jo no seria el que he estat, el que soc i el que seré. Els referents de la natura que apareixen als meus poemes, poso per cas, són totalment mediterranis. La infància i alguns dels seus senyals, els ametllers i les oliveres, la mar –en femení, sí, *aqua genitrix* i *mater amatissima*– i el seu ancestre sagrat, mític, així com la importància de l'empremta de Nàpols en la meua vida, la immersió en el pòsit de la tradició poètica àrab o de Grècia més recentment, tot ha estat vinculat a la Mediterrània, una mar de la qual brolla la mare terra, la germana, la companya i l'amant. Són els meus tatuatges, els senyals de tota una civilització y la llàntia permanentment encesa d'una cultura. Ho he pensat molts cops: si se m'enduguessin a Nàpols amb una bena als ulls i em deixessin al bell mig de la Piazza Plebiscito, a la Via Mezzocannone o als barris de Santa Lucia o Spacca Napoli, ensumant i escoltant sabria que soc a la ciutat partenopea. Duc damunt el seu tatuatge, fet d'intimitats pregones, intransferibles. I, de la mateixa manera, quan passejo pel turons de la meua terra, ho faig acompanyat de les sabines de l'Egeu o la mar de la costa amalfitana. Només així som capaços de comprendre l'abast d'aquells versos del sicilià Salvatore Quasimodo que fan així:

*Su la sabbia di Gela colore della paglia
mi stendevo fanciullo in riva al mare
antico di Grecia con molti sogni, nei pugni
stretti nel petto...*

Parlo, doncs, d'una realitat integral, híbrida al cap i a la fi, que comporta paisatges molt concrets, colors i olors, imatges i vivències. Quan he viatjat pels països de la Mediterrània m'ha passat ben sovint que, malgrat la llunyania, m'ha donat la impressió d'un retorn a l'origen, com Quasimodo quan es banyava de petit a les platges de la vila siciliana de Gela. No importava el lloc,

de la llengua de recepció, serà un *altre*, el propi d'una altra llengua que a més de les paraules concretes maneja text i context. Certament –conclou Ancet amb ironia–, «el traductor no és només un passador. Felicitment, ja que Caront també era un passador, i el que passava eren cadàvers».

En el cas de la traducció dels poemes de la quebequesa Marie Uguay, vàrem optar per fer arribar al lector una sèrie de poemes del seu llibre *Signe et rumeur*. Personalment tenia un deute amb Uguay, des que vaig descobrir la seva poesia en un dels meus viatges al Quebec. Quan vaig mostrar els seus poemes a l'amic Josep M. Sala-Valldaura, aquest ho va tenir ben clar. «Som-hil!», em va dir. Tret de les dificultats que ens plantejava la fragmentació visual de vers i poema, recurs a què Uguay acut molt sovint, l'important en el seu cas a l'hora de traduir-la era copsar la intensitat verbal i l'íntima comunió entre natura i sentiments. Com a bona filla del simbolisme calia també parar molt de compte amb el seu registre expressiu, ja que es tracta d'una poeta procliu a creuaments d'imatges amfibològiques: «Cada tendó del meu cos s'entrellaça amb les armes de la terra», escriu en un poema de *L'outré-vie*. De vida curta i desgraciada –va morir el 1981, als vint-i-sis anys de edat, víctima d'un càncer d'ossos que patia des de l'adolescència–, la poeta quebequesa fa conviure amb una estranya harmonia el clam profund de la vida i, com diu ella, «el desequilibri que la corca, que l'arrossega de manera irreversible cap a la seva desaparició». M'enorgulleix saber que les traduccions catalanes de Marie Uguay, com les de Mohammed Bennis i Maram al-Masri, foren les primeres d'aquestes veus entre nosaltres.

Quant a la seva obra traduïda, quina ha estat la relació de complicitat que ha tingut amb les traduccions i els traductors?

Sobre les traduccions de la meva obra poètica, crec que les dues primeres fites foren les versions angleses de Hillary Gardner traduint *Límits(s)* i Julie Wark Raó d'*atzar*, tot i que aquesta darrera traducció, excellent per cert, a la fi no va publicar-se. Elles dues van obrir camí. No vull oblidar les traduccions de poemes meus al castellà fetes per Luis Javier Moreno, J. A. Jiménez Millán i

Carlos Vitale; a l'italià per Ana Maria Saludes i Giovanni G. Marchetti; a l'alemany per Alessandra Ihmig; al rus per Helena Ezernova; les del grup de traducció «Divan» al turc; o les de Casimiro de Brito al portuguès. Però els treballs de més recorregut són, sense cap mena de dubte, els de François-Michel Durazzo traduint tota la meua obra poètica al francès i, d'altra banda, Clara Curell y Andrés Sánchez Robayna, amb el Taller de Traducció de la Universitat de La Laguna, que han donat a conèixer un bon grapat de poemes meus traduïts al castellà. De les traduccions d'Andrés Sánchez Robayna i Clara Curell només diré que són, al meu parer, veritables peces mestres. Val a dir que la complicitat que tinc amb els dos, com a subjecte i objecte de la traducció que som, és absoluta, i va molt més enllà de les circumstàncies puntuals d'aquest o aquell altre poema. En el nostre cas es tracta d'una col·laboració fonamentada en el respecte i el reconeixement mutu de les nostres obres. He seguit la trajectòria d'Andrés Sánchez Robayna de fa molts anys. Els suficients, crec, per cridar ben alt i ben fort que ha estat un dels creadors més importants –i contemplo aquí la seva poesia, l'obra crítica i assagística, la faceta incommensurable de traductor i el seu tarannà d'agitador cultural– de les lletres hispàniques modernes dels darrers quaranta anys. En ell s'acompleix un ferm exemple d'integritat ideològica i estètica. Ho dic des de la convicció més absoluta. I, en aquest sentit, reconec que els seus assaigs s'han significat com un dels referents centrals del meu pensament crític, en una línia que com he dit al llarg d'aquestes converses arrenca de Mallarmé i passa per María Zambrano i José Ángel Valente. El taller de traducció de la Universitat de La Laguna que ell dirigeix –amb vint-i-cinc anys de trajectòria i trenta llibres publicats– ha dut a terme una feina insubstituïble. Pel que fa a Clara Curell, professora de francès a la Universitat de la Laguna i representant destacada de l'esmentat Taller de Traducció, a ella dec la versió magistral de *Vuelo de cenizas* que va aparèixer a l'editorial Pre-Textos. En un llibre tan complex com *Vol de cendres*, Curell ha sabut penetrar en l'imaginari de l'original, fet de fractures verbals i de suggeriments que s'encavalquen de manera continuada. Vaig quedar molt satisfet amb la seva traducció. Ultra això, en tot moment la relació que he tingut amb el Taller de Traducció ha estat especialment fruitosa. En aquest sentit, recordo